

Autor: Božena Pipíšková

Ilustrácia: Elena Ivaničková

LOGORIEKANKY

Použitie riekaniek pri rozvíjaní detskej reči

Nitra, 2014

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

LOGORIEKANKY

Použitie riekaniek pri rozvíjaní detskej reči

Autori: Božena Pipíšková – Elena Ivaničková

Nitra, 2014

Meno autora: Božena Pipíšková – Elena Ivaničková

Názov publikácie: Logoriekanky - Použitie riekaniek pri rozvíjaní detskej reči

Recenzenti: Mgr. Ivana Sitárová, Mgr. Dana Hadnagyová

Jazyková úprava: bez jazykovej úpravy

Vydavatel': Metodicko-pedagogické centrum

Rok vydania: 2014

ISBN: 978-80-8052-854-6

Na úvod

Naša reč vchádza do ušiek nášho dieťaťa, aby sa mu v hlave rozsvietila zázračná žiarovka a ono vyslovilo prvé slová. Je to dlhá namáhavá, ale aj krásna vzrušujúca púť.

Nie je potrebné zdôrazňovať, prečo je dôležité, aby sa dieťa naučilo správne hovoriť. Reč nie je iba nástrojom dorozumievania, zdrojom sebavedomia, ale aj prostriedkom na formulovanie názorov, postojov, prejav osobnosti.

Nespoliehajme sa, že sa naše dieťa naučí hovoriť. Pomôžme mu v tom. Využime ten krásny(a krátky) čas, kedy sa učí rozprávať. Spoznáme, aká presná a prirodzená je detská logika. Dozvieme sa mnohé o sebe. Vytvoríme puto, ktoré vydrží medzi nami veľmi dlho. Zároveň vyzbrojíme svoje dieťa do sveta, ktorý bude čoraz namáhavejší a zložitejší. (Daniel Hevier).

Pri zostavovaní tejto publikácie, som sa snažila využiť svoje viac ako dvadsaťročné skúsenosti, ktoré som získala pri práci s deťmi. Nebolo mojim cieľom rozpracovávanie teoretických poznatkov a postupov, ktoré treba dodržiavať pri rozvoji reči detí. Táto oblasť je dostatočne rozpracovaná v odbornej literatúre.

Mojou snahou je ponúknut' pedagogickým pracovníkom ako i rodičom pomocku, v podobe logopedických riekaniek, ktoré môžu pomôcť deťom pri rozvoji reči, hlavne v *etape fixácie* výslovnosti hlások a v *etape automatizácie* hlások a ich zaradenia do bežnej reči, ktoré, ako som zdôraznila, tvoria najdlhšie obdobie terapie.

Etapa fixácie a automatizácie je náročná nielen z časového, ale aj motivačného hľadiska. Dieťa musí postupne – *zabudnúť* - na nesprávnu výslovnosť hlásky a vo svojom rečovom prejave použiť hlásku novú. Na fixovanie novovybudovaných hlások u detí predškolského veku sú vhodné krátke rytmické útvary , riekanky, vyčítanky, hádanky, básničky. Deti si ich pre ich rytmickosť ľahko zapamätajú a majú pre ne aj motivačný význam. Deti ich rady počúvajú, neskôr samy reprodukujú. Rodič dieťaťa ich potom môže využívať v každodennom nácviku fixácie správnej výslovnosti.

Vývin detskej reči

Vo vývine detskej reči rozlišujeme dve základné obdobia a to *pripravné obdobie* a *vlastný vývin reči*. Tieto obdobia nie sú presne časovo ohraničené. Navzájom sa prelínajú a u jednotlivých detí sú individuálne rozdiely.

Pripravné obdobie (H. Sulová, L. Paulendová, J. Vrabec).

Prvým prejavom života dieťaťa je krik, ktorý vydáva hned' po narodení. nie je to prejav nespokojnosti ,ale reflexná činnosť. Prvotné prejavy sa asi od šiesteho týždňa menia. Príjemné alebo neprijemné pocity vyjadruje dieťa silou hlasu a jeho zafarbením.

V prvých troch mesiacoch dieťa postupne začína tvoriť zvuky, ktoré sa podobajú hláskam ľudskej reči. Je to obdobie tzv. pudového džavotania, ktoré tiež nazývame najnižším stupňom reči. Niektorí rodičia sa domnievajú, že dieťa už začína hovoriť .Ide tu však len o hru s rečovými orgánmi, ktorá sa vyskytuje aj u nepočujúcich detí, ktoré vo svojom prostredí nepočuje. Reaguje na zvukové podnety a napodobňuje ich. Vytvárajú i také zvuky, ktoré sa v ich reči neskôr nevyskytujú.

V období medzi 6.-8. mesiacom dieťa postupne prestáva vydávať zvuky, ktoré vo svojom prostredí nepočuje. Reaguje na zvukové podnety a napodobňuje ich. Napodobňuje nielen hlásky, ale aj melódiu a rytmus reči. Zabezpečme mu preto dostatok zvukových, zrakových a hmatových podnetov. Často sa mu prihovárajme, spievajme mu a prejavujme radosť z jeho rečových výkonov.

Asi v tretom štvrtroku života začína dieťa rozumieť niektorým slovám, ešte nechápe ich skutočný obsah, ale jednoducho spája zvuky s konkrétnymi javmi. Je to tzv. *obdobie- rozumenia reči*. Reaguje na jednoduché výzvy,(napr. "Ukáž, aký si veľký!" a podobne.).

Do konca prvého roku by malo dieťa rozumieť jednoduchým vetám, ktoré sa týkajú každodenných situácií. Poskytujme mu správny rečový vzor pri pomenovaní jednotlivých predmetov a činností. Používajme slová a vety primerané veku a tie isté javy a predmety označujme jednotnými názvami.

Pri hre vyzývame dieťa, aby splnilo jednoduché príkazy sprevádzané gestom(napr. "Podaj mi kocku! Daj bábiku do postieľky!" a pod.).Pasívny a aktívny slovník dieťaťa rozvíjame aj prostredníctvom obrázkov, ktoré znázorňujú známe predmety a javy z okolia. Porovnávaním obrázkov a skutočnosti sa dieťa učí obrázkom rozumieť.

Vlastný vývin reči (H. Sulová, L. Paulendová, J. Vrabec).

Je to proces, ktorý sa vyznačuje veľkou variabilitou, ale podlieha všeobecným zákonitostiam. Začína sa okolo prvého roku života dieťaťa. Za prvé slová pokladáme slabiku, alebo skupinu slov, ktoré dieťa vyslovuje v spojitosti s určitým javom a vyjadruje s nimi určité city a priania, napr. slovom - "mama"- volá na matku, teší sa z jej prítomnosti a podobne. V aktívnom slovníku sa objavujú aj slová, ktoré sú zvukovým napodobnením, napr.: hav-hav (pes), mňau-mňau (mačka), bim-bam (zvon), tik-tak (hodiny) atď..

Vývin slovnej zásoby.

Ročné dieťa používa asi *6-8 slov*, jeden a polročné dieťa asi *30 slov*.

Dvojročné dieťa už pozná približne *200 slov*. Od dvoch rokov začína tvoriť viacslovné vety.

Väčšina detí v troch rokoch už plynule hovorí. Ich slovnú zásobu tvorí asi *1000 slov*. Poznajú a vedia pomenovať bežné predmety zo svojho okolia.

Obdobie okolo 4.roku možno nazvať obdobie intelektualizácie reči. Počas tohto procesu prebieha spresňovanie obsahu slov a gramatických foriem. Skvalitňuje sa celkový rečový prejav a neustále rastie slovná zásoba (Lechta, 1990).

Päťročné dieťa ovláda približne *2000 slov*. Vo vetyach používa všetky slovné druhy. Hovorí gramaticky správne.

Aktívny slovník šesťročného dieťaťa obsahuje asi *3000 slov*. Dieťa vie samostatne zreprodukovať svoje vlastné zážitky. Krátkymi vetami opíše dej na situačnom obrázku. Porozpráva krátkej príbeh alebo rozprávku. V tomto veku by mala byť už výslovnosť správna.

Vývin výslovnosti .

Každé dieťa nezvládne v rovnakom čase správnu artikuláciu všetkých hlások. Viacerí autori sa zhodujú v tom, že základná a najčastejšie používaná je samohláska a. Ďalšie samohlásky sa objavujú v reči postupne, neskôr. Zo spoluuhlások v slovníku detí najskôr nastupujú hlásky-

p, b, m, t, d, n. Náročnejšia je artikulácia hlások t', d', ſ, k, g, f, v, j, h, ch. Nakoniec sa v reči zvyčajne upevňuje výslovnosť hlások c, s, z, dz, č, š, dž, l, a r.

Vývin výslovnosti jednotlivých hlások sa u všetkých detí nekončí v rovnakom čase. Ak dieťa niektoré hlásky vynecháva, zamieňa, alebo tvorí nesprávne do piateho roku, pokladá sa to za fyziologický jav.

Chyby reči nesmieme preceňovať, ale ani podceňovať. Ak u dieťaťa pretrváva nesprávna výslovnosť aj po piatom roku, treba sa poradiť s odborníkom-

logopédom, ktorý na základe vyšetrenia rozhodne o vhodnom čase a spôsobe korekcie. Logopéd po vyvodení správnej artikulácie jednotlivých hlások očakáva aktívnu spoluprácu rodičov, pretože hovorová reč sa musí precvičovať a automatizovať v domácom prostredí. (H. Sulová, L. Paulendová, J. Vrabec).

Chybné tvorenie hlások

Dyslalia (hatlavosť). Najrozšírenejšou chybou reči detí i dospelých je chybné tvorenie hlások ktoré nazývame dyslalia.(A. Antušeková 1989).

Dyslalia môže postihovať jednotlivé hlásky, alebo hláskové skupiny v slabikách a slovách. Podľa toho rozlišujeme hláskovú ,slabikovú, slovnú dysláliu. Hlásková dyslalia má obyčajne jednu z troch základných foriem:

- dieťa niektorú hlásku vôbec netvorí, preto ju v reči vynecháva, čo sa nazýva *mogilália*; (napr. namiesto tráva povie táva.)
- dieťa hlásku, ktorú nevie vysloviť, zamieňa za inú, čo nazývame- *paralália*; (napr. namiesto ruka povie luka,)
- dieťa hlásku sice vyslovuje, ale chybne, na inom artikulačnom mieste. Takýto spôsob tvorenia označujeme príponou *-izmus* ku gréckemu názvu hlásky; napr. chybné tvorenie hlásky **r** sa nazýva *rotacizmus*, chybné tvorenie sykaviek-*sigmatizmus* a pod.

Najťažšia forma dyslálie, pri ktorej dieťa vyslovuje chybne takmer všetky spolu hlásky, a zároveň redukuje zložené slabiky, takže reč sa stáva, takmer nezrozumiteľná, sa označuje za *tetizmus*.(A. Antušeková 1989)

Logopedická intervencia, ako aj dobrá spolupráca logopéda s rodičmi dieťaťa, môžu spomínaným problémom zabrániť. Úspešnosť logopedickej terapie u detí s dysláliou sa okrem iného podmieňuje aj tým, ako rodič dodržiava pokyny a rady logopéda, ako spolu navzájom komunikujú a motivujú dieťa aby cvičilo.

Logopedická intervencia pri dyslálii má niekoľko etáp:

- 1.*Prípravné cvičenia*: základné cvičenia rozvíjajúce pohyblivosť pier, jazyka, sánky, mäkkého podnebia a podnebno-hltanového uzáveru.
- 2.*Vyvodenie správnej výslovnosti hlásky*.
- 3.*Fixácia hlásky*.
- 4.*Automatizácia hlásky do bežnej reči*.

Jednotlivé etapy sa nedajú preskočiť a čas ich trvania je individuálny. Posledná etapa - *automatizácia* - , v ktorej sa dieťa učí novonaučenú hlásku správne používať v bežnej komunikácii je zvyčajne najdlhšia. (M. Olekšáková, Z. Olekšáková 2007).

Prípravné cvičenia k jednotlivým hláskám

(Kábele, F., Pávková, B., 1996, str. 7-10).

<i>Hláska</i>	<i>Prípravné cvičenie</i>	<i>Slová a vety</i>
a	otvoriť ústa ako na veľké jablko otvoriť ústa ako u lekára	mama, bába, Mama má mak. Bába máva.
o	otvoriť ústa ako na slivku jeme slivku	bonbón, oko, dom Ota bolí oko.
u	otvoriť ústa ako na malú čerešňu húkať, pískat'	bum, ujo, ucho Bubnujeme na bubon, bum, bum.
e	ukázať zuby a zasmiať sa Mečať ako koza: mé	máme, nemáme, med, jej, béé Nemáme med. Eva melie.
i	ukázať zuby a veľmi sa zasmiať zasmiať sa - hi, hi, hi	ide, Ivan, ihla, pipa Ihla ma pichla. Milan sa bojí.
ia	vyjadriť bolest' - ijjaj	Ľalia, bocian, robia, piatok, fialka Ľalia vonia.
ie	vyjadri údiv – ijej čuduj sa	viezol, mlieko, piekol, chlieb Dieťa pije mlieko.
iu	zľakni sa – ijuj	páviu, vtáčiu, vŕčiu Julka jedla rybiu polievku.
ô	vyslov za sebou - u o, u o hra na ozvenu	kôl, kôň, môj, stôl, nôž, kôš, Polož nôž na stôl. Pôjdeme do hôr.
p	schovať zuby, stisnúť pery, zadržať vzduch, potom otvoriť ústa a šeptom vypustiť vzduch na ruku	papá, pán, pes, pipa, pena, Paľo máva pá, pá, pá. Pes pije.
b	schovať zuby, stisnúť pery, zadržať vzduch, potom otvoriť ústa a hlasne vypustiť vzduch na ruku pred ústami	bába, bubon, balón, behá, budík, Beta má balón. Beáta má bonbón. Bubeník bubnuje.
m	schovať zuby, stisnúť pery, zadržať vzduch, potom otvoriť ústa a hlasno vypustiť vzduch na ruku, prstami ohmatať vibráciu nosa a líc	mama, dom, med, mak, múka, Ema má mamu. Mama umýva misu. Milka má maliny.
f	fúkať ako vietor na ruku fff fúkať do vaty, balónu, vody, loptičky	foto, fúka, ofina, fajka Vonku fučí. Filoména má figu.
v	našpúliť ústa ako na u, pridŕžať horné rezáky na dolnej pere, alebo pritlačiť	valec, vaňa, Vilo, Eva, káva, Vo vani je veľa vody.

	prstom Peru k dolným zubom – artikulovať u so samohláskami ua (va) podobne je to uo (vo), ue (ve), ui (vi)	Vilo pije vodu. Eva volá.
t	zasmiať sa, pootvoriť ústa, opriet' jazyk za horné zuby, zadržať vzduch, potom šeptom vzduch vypustiť na dlaň pred ústami (napodobniť malý traktor ttt)	tato, päta, toto, tam, auto, Tato víta Ota. Oto má auto.
d	zasmiať sa, pootvoriť ústa, opriet' jazyk za horné zuby, zadržať vzduch, potom pridať hlas a vypustiť vzduch. Dotykom na hrtan odhmatávať vibráciu (napodobniť veľký traktor ddd)	doma, dáme, voda, Dodo, Dana má jahody. Pod dubom sú dubáky.
n	zasmiať sa, pootvoriť ústa, opriet' jazyk za horné d'asná, zadržať vzduch, potom pridať hlas a hovoriť nosom nnn, nnn, prstami odhmatávať vibrácie nosa a líc	Hana, Tono, tunel, noty, Dana má bubon. Lenu bolí noha. Jana má noviny.
c	kútiky úst zaostríme do úsmevu, konček jazyka dáme za dolné rezáky, zuby priblížime k sebe, jazyk nevysúvame medzi zuby. Pri správnej artikulácii hlásky c cítme na chrbe ruky studený vzduch	palec, valec, cena, cíti, cumel' opica, polica, To je valec. Maco tančuje. Cibuľa má cibiky.
s	kútiky úst zaostríme do úsmevu, konček jazyka dáme za dolné rezáky, zuby priblížime k sebe, jazyk nevysúvame medzi zuby. Pri správnej artikulácii hlásky s cítme na chrbe ruky studený vzduch	les, pes, nás, syn, seno, sud, sane osa, misa, kosa, bosá, vesta Slnko svieti. Samo má sane. Sused sedí u suseda.
z	kútiky úst zaostríme do úsmevu, konček jazyka dáme za dolné rezáky, zuby priblížime k sebe, jazyk nevysúvame medzi zuby. Pri správnej artikulácii hlásky z cítme na chrbe ruky studený vzduch. Znelosť kontrolujeme priložením ruky na hrdlo	zima, zem, zámok, zobák, Zub, znak, zlato, zvon, známka, zlý, bazén, jazyk, izba, vozík, V izbe je váza. Koza je za vozom. Zajkovi je zima. Zita si złomila Zub.
č	pery našpúlime, konček jazyka zdvihнемe hore a zatlačíme za horné rezáky, zuby priblížime k sebe, jazyk nevysúvame medzi zuby. Pri správnej artikulácii hlásky č cítme na chrbe ruky teplý vzduch	koč, bič, koláč, čln, človek, čudo, čokoláda, čaj, čelo, číta, Anička pláče. Mamička pečie koláče. Kolotoč sa točí.
š	pery našpúlime, konček jazyka zdvihнемe hore a zatlačíme za horné rezáky, zuby priblížime k sebe, jazyk nevysúvame medzi zuby. Pri správnej artikulácii hlásky š cítme na chrbe ruky teplý vzduch	myš, máš, píš, náš, vŕš, šmyk, škola, šumí, šopy šál, šepkať, šípkы, kaša, uši, Máša šije šaty. Myška je šedá. Dáša má šedú šatku.
ž	pery našpúlime, konček jazyka	žula, Žofka, žaba, žena, žito,

		zdvihneme a zatlačíme za horné rezáky, zuby priblížime k sebe, jazyk nevysúvame medzi zuby. Pri správnej artikulácii hlásky ž cítíme na chrbe ruky teplý vzduch. Znelosť kontrolujeme priložením ruky na hrdlo	Jožo, koža, jež, nôž, bež, žltý, Žofka má župan. Žaba leží v kaluži. Pod vežou je kopa ježov.
dz		spoluhlásku dz vyvodzujeme z pomocnej hlásky č pridaním hlasu. Potom ju precvičujeme v slabikách, slovách a vetách (dzi, dze, dza, dzo, dzu)	dziny-dziny, medza, nûdza cudzí, hádzať, nevädza Eva má nevädzu. Oco cestuje do cudziny. Pod kopcom je medza.
dž		spoluhlásku dž vyvodzujeme z pomocnej hlásky č pridaním hlasu (džu, džo, dža, dže, dži)	džudo, džem, džíp, hádža, džbán Opica žije v džungli. Chlapci hádžu loptu.
l		otvoríť ústa, oprieť široký jazyk o horné d'asno, potom obliznúť horné rezáky smerom dolu, pritom spievať la, la, la, a v zrkadle sledovať pohyb jazyka	lata, lak, lod', lúka, lyžica, dal, pil, balón, kolo, koláč, blato, kladivo, hlas, vlk, Vlak vošiel do tunela. Kolo, kolo mlynské.
r		pomocnou hláskou pre výuku „r“ je hláska d. Pomocou tzv. substitučnej metódy nahradzame hlásku r hláskou d (drn - ddn-ddn). V prípade, že nedosiahneme vibráciu substitučnou metódou, doplníme nácvik mechanickou metódou a) pomocou lopatky b) masážou jazyka prstom c) pomocou vibrátora	tr - trn, trpí, tráva, tréma, tri, trúba dr - drví, drak, drevo, drina, drúk pr - prv, práve, preto, princ, prosí br - brko, brada, breza, bricho, fr - frk, frak, fréza, Francúzko vr - vrtí, vrana, vrelý, vrub mr - mrká, mrak, mrena, mrož kr - krtko, krčí, kraj, kreslí, krik gr - gram, granát, groš, grúň hr - hrdlo, hrad, hrebeň, hroch
t'		spoluhlásku t' učíme tak, že dieťa vyslovuje opakovane slabiky ty-ty-ty (ta-to-te-tu) a pritom mu stláčame ústnou lopatkou hrot jazyka za dolné rezáky	t'ava, t'ahá, t'uká, telo, ticho uteká, vtip, kosti, chut', labuť, šíť, spať Tava uteká po pústi. V lete je teplo.
d', ň, l'		pri nácviku postupujeme podobne ako pri hláske t', ale vychádzame z pomocných hlások d, n, l	dedo, divý, dedina, hod' nikto, nebo, koník, vaňa, peň, laň lipa, leto, maľovať, bolí, úľ, peľ Peťo chytil šťuku. Dedo údi slaninu.
j		pri nácviku spoluhlásky j vychádzame z pomocnej hlásky i, ktorú necháme dlho vyslovovať a spájame ju so samohláskami ía, íe, ío, íu, íi vznikne ja, je, jo, ju, ji	jama, jeden, jeleň, jún pije, bije, leje, moja, hojí, kuje Jano pije čaj. Julo sa bojí jeleňa. Jano sedí pod jabloňou.
k		spoluhlásku k vytvoríme z hlásky t. Dieťa vyslovuje ta-ta-ta, to-to-to, a súčasne mu stláčame hrot jazyka ústnou lopatkou dolu a mierne dozadu (počujeme ka-ka-ka, ko-ko-ko)	káva, kefa, kost', kilo, kúpiť múka, oko, hák, hokej, puk Katka má pekný kabát. Kukulienka kuká. Danka kúpila múku a kakao.

g	spoluhlásku g odvodíme z hlásky d rovnakým spôsobom ako spoluhlásku k.	gajdy, gitara, góľ, guma, liga, figa, vagón, magnet Gabo dal góľ. Magda má gumené galoše.
h	hlásku h učíme tak, že dieťa položí jednu ruku sebe na hrdlo a druhú pred ústa. Dieťa súčasne vníma vibrácie aj výdychový prúd	havo, had, holí, húka váhy, nohy, dúha, aha Hanka nahlas halákala. Haja, haja, hajušky.
ch	dieťa necháme hlasno vydýchnut', výdych si kontroluje na chrbte ruky, hlasné dýchanie spájame so samohláskami á –ch, é–ch, ó–ch, ú–ch, ch...chá, chí, chó, chú, chí	chata, chyba, pichá, ucho, mucha ach, mach, chichot, chochol Michal chytíl muchu. Mucha sa chytila na mucholapku. Chlapci sa chichocú.

Použitie riekaniek pri rozvíjanií detskej reči

Riekanka má významnú úlohu pri rozvíjaní detskej reči. Obluba riekanky u detí pramení z detskej záľuby v rýme, rytme, melódii, hovoreného slova. Tieto zvukové stránky reči vníma dieťa omnoho skôr a výraznejšie, než gramatickú stavbu a obsah hovoreného prejavu. Deti v predškolskom veku si vymýšľajú riekanky a povedačky, ktoré nemajú obsahovo logický zmysel, ale majú pravidelný rytmus a na konci veršov súzvuk, alebo rým. Riekanka je významným prostriedkom na rozvíjanie rytmickej, dynamickej a melodickej stránky reči (F. Kábele).

Riekanky majú významnú úlohu pri rozvoji reči aj u detí s obmedzeným, oneskoreným, alebo narušeným vývojom komunikačných schopností.

Najčastejším omyлом rodičov detí s nesprávnou výslovnosťou, je názor, že dieťaťu s komunikačnými problémami stačí často hovoriť slová, vety a riekanky, s hláskou, ktorú nesprávne vyslovuje a tým sa ju naučí hovoriť. Dieťa s nesprávnou výslovnosťou určitej hlásky, alebo hlások v úsilí o ich správne vyslovenie si opakovaným snažením nesprávnu výslovnosť ešte viac fixuje, alebo začne vyslovovať hlásku, iným nesprávnym spôsobom. Napríklad pri úsilí dieťaťa o správne vyslovenie hlásky *R* a opakovanom napomínaní rodičmi, alebo inými osobami, dieťa vyslovuje hlásku s prehnaným dôrazom až kŕčovite. To je prvý krok ku vzniku rečovej neurózy, koktavosti, rečového negativizmu až neurotickej mlčanlivosti mutizmu.(F. Kábele).

Riekanka je však účinným prostriedkom k rozvíjaniu detskej reči iba vtedy ak je vhodne napísaná, alebo použitá. Uvádza sa ,že vytvoriť dobrú detskú riekanku je ľažké. Oveľa ľažšie je vytvoriť dobré logopedické riekanky, vhodné a použiteľné k rozvíjaniu reči detí s komunikačnými problémami.

Všeobecne má mať riekanka zaujímavú motiváciu, logický a zrozumiteľný obsah, primeraný detskému veku pre ktorý je určená. Má mať vhodné výrazové prostriedky a aj určitú literárnu úroveň. Z logopedického hľadiska k tomu

pristupuje ešte požiadavka častejšieho výskytu precvičovanej hlásky v rôznych hláskových skupinách a spojeniach. Najdôležitejšie však je, že nemá obsahovať žiadne iné hlásky, zvlášt' nie tie, ktoré sú artikulačne náročnejšie, než precvičovaná hláska. Z toho vyplýva, že mnohé, inak veľmi dobré a literárne hodnotné riekinky, nie sú použiteľné v logopedickej praxi, k rozvíjaniu reči detí s obmedzeným, oneskoreným, alebo narušeným vývinom komunikačných schopností.

Z logopedického hľadiska je dôležité spomenúť požiadavku častejšej frekvencie nacvičovanej, alebo precvičovanej hlásky v rôznych hláskových skupinách a spojeniach. Nejde, ani tak o mechanickú požiadavku výskytu určitej hlásky na začiatku, uprostred, alebo na konci slov, ako o rôzne zoradenie hlások podľa náročnosti. Ani častosť výskytu hlásky, ani obtiažnosť hláskových skupín nemožno však preháňať. Inak vzniknú jazykolamy typu strč prst, skrz krk a pod. Jazykolamy, môžu byť dobrou zábavou pre dobre hovoriace deti, ktoré si môžu na nich precvičovať a zdokonaľovať artikuláciu - sú však nevhodné pre deti s narušeným vývinom reči. Takéto dieťa svojou náročnosťou odradí od ďalšieho precvičovania.

Riekanka na precvičovanie určitej hlásky by nemala obsahovať žiadne iné hlásky, ktoré sú pre dieťa ľažšie. To je možné dodržať v riekankách pri nácviku ľažších hlások. Nie je to však možné úplne dodržať pri nácviku najľahších hlások, lebo výber slov je v tomto prípade veľmi obmedzený.

Pri precvičovaní samohlások- **a, o, u, e, i** - a perných spoluohlások nemajú riekinky obsahovať žiadne ľažšie hlásky.

Pri precvičovaní:

t, d, n, nemajú riekinky obsahovať hlásky **,t', d', ſ'** a ďalšie ľažšie hlásky

t', d', ſ', nemajú riekinky obsahovať hlásky **l** a ďalšie ľažšie hlásky

l, k, g, nemajú riekinky obsahovať sykavky a hlásku **r**,

c, s, z, nemajú riekinky obsahovať hlásky **č, š, ž**, a hlásku **r**,

č, š, ž, nemajú riekinky obsahovať hlásku **r**,

r, nemajú riekinky obsahovať sykavky (alebo minimálne)

(F. Kábele 1996)

K tomu je potrebné zohľadniť tzv. substitučné hľadisko. Zásada substitúcie, ako jedna z hlavných logopedických zásad požaduje, aby sa nesprávne vyslovovaná hláska neopravovala, ale aby sa nahradila úplne novým zvukom, novou hláskou, aby tak dieťa na nesprávne vyslovovanú hlásku zabudlo. Pre použitie logopedickej riekinky k nácviku správnej artikulácie to znamená, že pred nácvikom novej hlásky je treba najskôr precvičiť a upevniť výslovnosť hlásky, z ktorej bude nová hláska

vyvodzovaná. Napríklad, pred nácvikom hlásky **c**, precvičíme v riekankách hlásku **t**, pred nácvikom hlásky **s**, precvičíme hlásku **c**, pred nácvikom sykaviek **č**, **š**, **ž**, precvičíme **c**, **s**, **z**, pred nácvikom hlásky **r**, precvičíme hlásky **t**, **d**.

Preto sú na začiatku nácviku správnej výslovnosti u detí s komunikačnými problémami najdôležitejšie riekanky na precvičovanie východiskových hlások, lebo aj tieto deti potrebujú mať k rozvoju rytmu, tempa, melódie a plynulosť rečového prejavu svoje riekanky primerané ich možnostiam. Pre dieťa, ktoré nevie vyslovovať sykavky a ani hlásku- **r-**, bude veľkým povzbudením, keď zvládne riekanku, ktorá tieto hlásky neobsahuje .

Vilo, Vilo, podaj vaňu,

vykúpeme malú Evu.

Tu je voda, tu je vaňa,

a Eva je vykúpaná.

Ak dieťa, ktoré bolo dosiaľ pre svoju nesprávnu výslovnosť, stále napomínané, sa dokáže takúto riekanku naučiť bez chyby, je to pre dieťa veľké povzbudenie k ďalšiemu cvičeniu. Veľkým povzbudením je aj možnosť dieťaťa prednieť riekanku rodičom, prípadne na školskej besiedke.

Po zvládnutí riekanky na ľahkú vyvodenú hlásku môžeme pristúpiť k ďalšej hláske, ktorá sa postupne precvičuje v slovách, v krátkych vetách, a nakoniec opäť v riekankách.

Od nácviku správnej artikulácie samotnej hlásky, k jej zaradeniu do slov, viet a riekaniek k automatickému používaniu do bežnej reči je u detí s komunikačnými problémami dosť dlhá cesta. Zvlášť, pri nácviku artikulačne ťažších hlások. V tomto pomerne dlhom období nám riekanka pomáha udržať záujem dieťaťa o cvičenie. Súčasne si dieťa na týchto ľahkých riekankách, ktoré mu nerobia problémy, zdokonaľuje rytmus, tempo, dynamiku, melódiu a plynulosť reči. Dieťa tak získava istotu v celkovom rečovom prejave.(F. Kábele).

Ako postupovať pri práci s edukačným materiálom.

Praktickú časť edukačného materiálu tvoria riekanku a obrázky. Riekanku sú rozdelené podľa určitých pravidiel, ktoré som vysvetlila v predchádzajúcej časti publikácie.

V určitých spojeniach sa niektoré hlásky nacvičujú a fixujú ľahšie, v iných ľažšie. To čo je pre jedno dieťa ľahké, môže byť pre druhé, ľažšie a náročné. Preto, pri fixovaní nacvičovaných hlások, treba postupovať individuálne t.j. vybrať „cvičnú“ riekanku podľa individuálnych možností a úrovne osvojených hlások v rečovom prejave dieťaťa. Dieťaťu poskytujeme správny rečový vzor, usilujeme sa dodržať primerané tempo, správny prízvuk a melódiu. Pretože zrýchlené tempo, príliš výrazná artikulácia, alebo monotónna reč, deti unavuje, znižuje ich pozornosť a záujem o cvičenie. Nekladieme na dieťa neprimerané nároky, nenútme ho do reči, snažíme sa vyvolávať u neho potrebu hovoriť.

Edukačný materiál sa skladá z jednotlivých pracovných listov. Pracovné listy sú označené písmenom, ktoré precvičuje danú hlásku a preto sa v riekanke vyskytuje častejšie. Na pracovných listoch sú zastúpené hlásky, s ktorými majú deti predškolského veku často problémy s výslovnosťou. Pri niektorých hláskach sú problémy zriedkavejšie, pri niektorých sú veľmi časté. Preto som týmto hláskam venovala väčší priestor. Najčastejšie problémy sa týkajú hlások:

C, S, Z, Č, Š, Ž a hláska L, R. Pre zjednodušenie fixácie hlásky R, sú pracovné listy s riekankami rozdelené do jednotlivých hláskových skupín, v ktorých sa výslovnosť, (pomocou substitučnej metódy), precvičuje ľahšie. Riekanku sú upravované tak, aby pri fixácii hlásky, bola splnená požiadavka častejšej frekvencie nacvičovanej hlásky v rôznych hláskových spojeniach a aby riekanku neobsahovali, (alebo len minimálne), hlásky, ktoré sú pre dieťa ľažšie.

V edukačnom materiáli sú riekanku rôzneho stupňa náročnosti. Sú tu riekanku, v ktorých je len jedna precvičovaná hláska, alebo hlásková skupina, ale aj riekanku v ktorých je frekvencia fixovanej hlásky vyššia. Preto treba zvážiť akú riekanku si vyberieme, aby sme dosiahli vytýčený cieľ, fixovanú hlásku zautomatizovať do bežnej reči a posilniť u dieťaťa zdravé sebavedomie. Je veľmi dôležité neklásiť na dieťa neprimerané nároky a nenútiť dieťa pracovať viac, ako

mu je príjemné. Hrajte sa s riekankou radšej častejšie a kratší čas, je to efektívnejšie.

Včasná podpora rozvoja reči, znamená, poskytnúť dieťaťu pozitívne podnety, motivovať ho a podporovať jeho záujem o hovorenie. Podporovať schopnosť dieťaťa o napodobňovanie, imitáciu reči dospelého. Jedným z najčastejších prostriedkov rozvoja reči, je práca s obrázkom. Spájanie obrázkov so zvukmi, slovami, riekankami, príbehmi, rozprávkami, hádankami, piesňami, pohybovými hrami, detskými kresbami. Túto skutočnosť som sa snažila použiť aj v“ Logo-rieckankách.“

Pri každej riekanke je aj ilustračný obrázok, ktorý dopĺňa atmosféru, prípadne obsah riekanky. Obrázky k riekankám je možné použiť aj ako motiváciu ku grafomotorike prípadne fono-grafomotorike. V praxi sa osvedčilo spájať grafomotorické cvičenia s riekankami, piesňami, slabikami a hudobným doprovodom. Dôležité sú pri tom cvičenia na uvoľnenie jemného svalstva ruky a prstov. Napr.:

Čmáranie po celej ploche papiera s riekankou - „*Bola jedna muška malá, lietala si halabala.*“

Kreslenie kruhov s riekankou – „*Čári - mári, nakreslím si kŕúžok maľý.*“

Kreslenie zvislých čiar s riekankou - „*Prší, prší, to je vody, nebojme sa nepohody.*“

Kreslenie vodorovných čiar s riekankou - „*Tu je jedna cestička, ide po nej mamička.*“

Kreslenie oblúkov s riekankou - „*Tu je jeden kopec, ide po ňom otec.*“

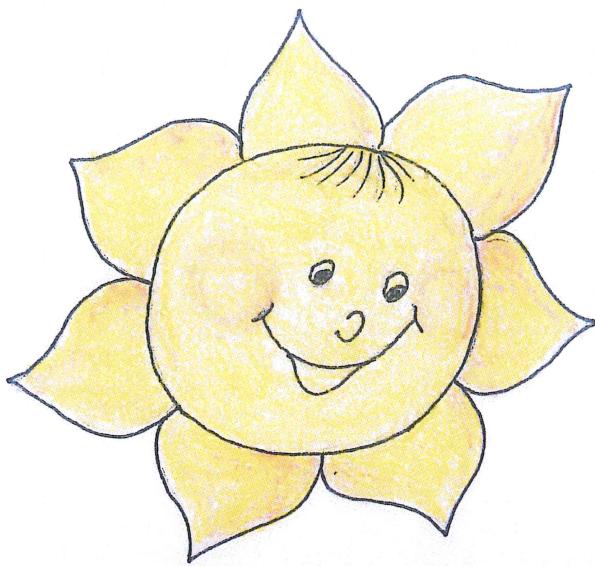
Kreslenie vlniek s riekankou - „*Žblinky, vlnky, žblinky, vlnky, plávame si ako člnky*“ a podobne.

Rytmus riekanky môžeme využiť pri rytmickej hre na telo napríklad.:

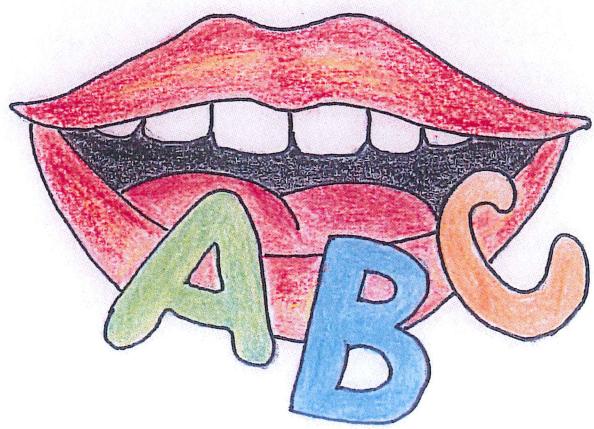
„*Dažďové kyapôčky dostali nožičky, tlieskali, plieskali, dupali, dupali.*“

Ďalšou možnosťou využitia rytmu, rýmu a melódie riekaniek, sú kruhové a hudobno-pohybové hry, alebo rytmicko-pohybové improvizácie. Vtip a humorné situácie v riekankách, sú ideálne na vytvorenie príjemnej atmosféry, ktorá navodí u detí pocit hry, zábavy a nie učenia.

Verím, že Logo-rieckanky budú dobrou pomôckou v rozvoji reči detí predškolského veku a pomôžu pedagogickým pracovníkom a tiež rodičom, zlepšiť úroveň rečového prejavu svojich detí, zábavnou a hravou formou.

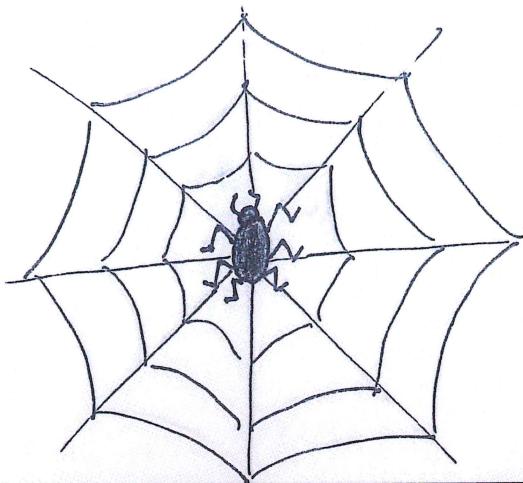
LOGORIEKANKY

P

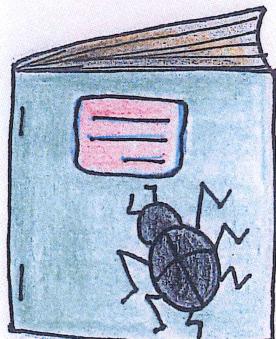
Popletený pavúčik:
kedy sa to naučí?
Pletie siete - v papuči.
Pletie piate cez deviate.
Ja sa asi popučím!

D. Hevier -upravené

Ide pavúk po písanke,
na písmenká stúpa Anke.
Ide pavúk svetom,
pletie hlavy deťom.

D. Hevier -upravené

Pom, pom, pom,
pam, pam, pam,
som, som, som,
sám, sám, sám.
Pum, pum, pum,
pem, pem pem,
hupkom, dupkom
sem, sem, sem!

O. Nagaj

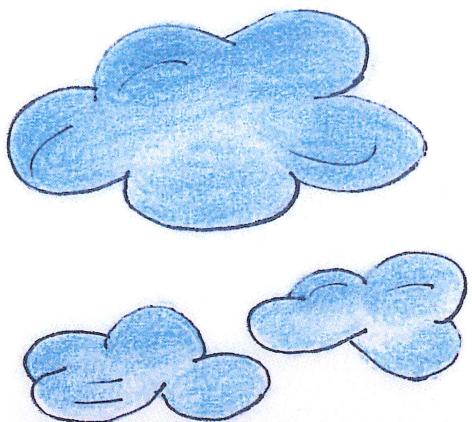

P

Popadali oblaky
popadali do mláky.

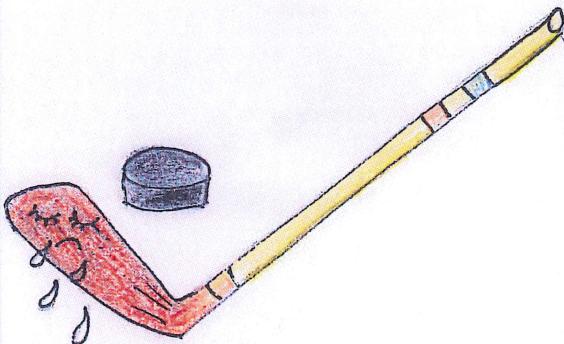
Keby som mal veľkú siet',
jeden by som chytil hned'.

J. Navrátil

Plakala hokejka
plakala,
že ani jeden gól
nedala.

V. Hujík

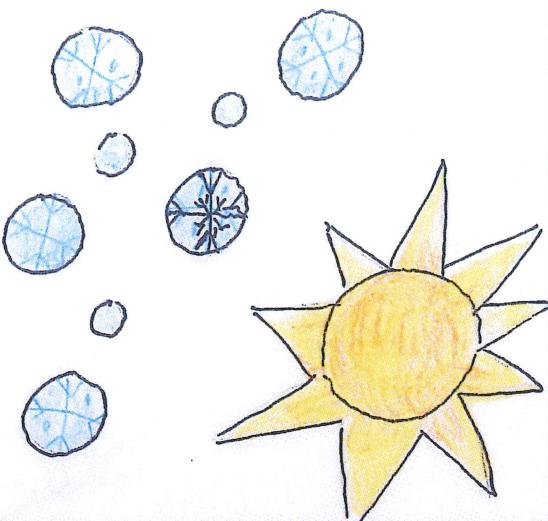
Povedz papa,
kúp mi capa!
Povedz pepe,
plávaš v lepe!
Povedz pipi,
pivo kypí!
Povedz popo,
pes t'a kopol!
Povedz pupu,
pávy dupú!

D. Hevier

B

Od obeda v okne stojí,
zimy sa tá Betka bojí.
Na leto si spomína.
Bolo teplo, bolo, bolo,
Betke ale, málo bolo.
Povedala mamina,
že to nie je novina,
ved' po zime zas,
bude teplý čas.

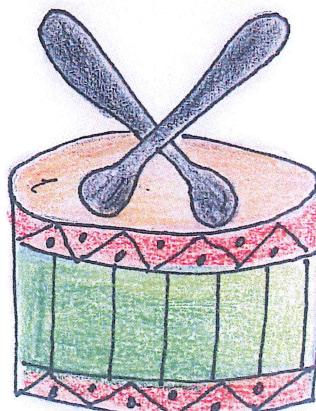
Bubeník na dom,
bubnuje ľadom.
bum, bum, bum,
bam, bam, bom.

(Ľadovec)

Bubnujeme na bubon,
podťe deti, podťe von.
Bubnujeme bum, bum, bom,
budeme mať nový dom.
A kto s nami nepôjde,
ten v ňom bývať nebude.

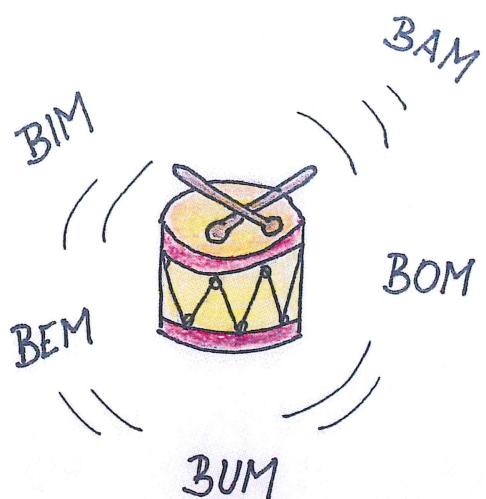
F. Kábele

B

Kde bolo bambolo,
tam bolo bimbolo,
kde bolo bimbolo,
tam bolo bembolo,
kde bolo bembolo,
tam bolo bombolo,
kde bolo bombolo,
tam bolo Bum!

Š. Moravčík

Beda ,beda, beda,
ked' je dúha bledá.

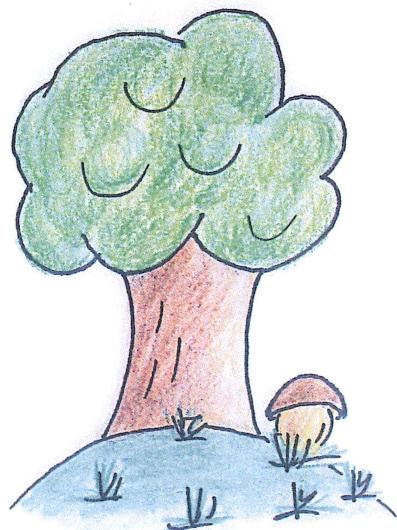
Namal'uj ju teda .
Dá sa to či nedá?

D. Hevier

Stojí bubák pod bukom,
bububu.
Zaháňa sa klobúkom,
bububu.
Kubo mu stal na labu,
bububu.
Hned' skončil s tým
bububu.
Bu-bu-bu!

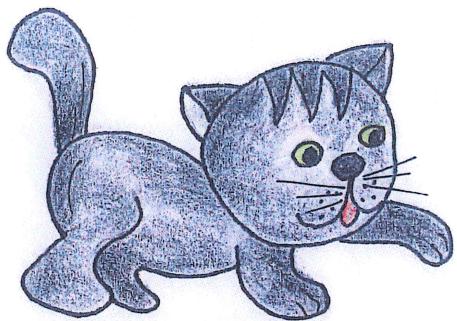
D. Hevier

M

Mňauká mňauká,
volá havka
(mačka)

J. Pavlovič

Malinké medvied'a
z medu si ujedá.
Medvied'a malinké,
túli sa k maminke.

J. Sabol -upravené

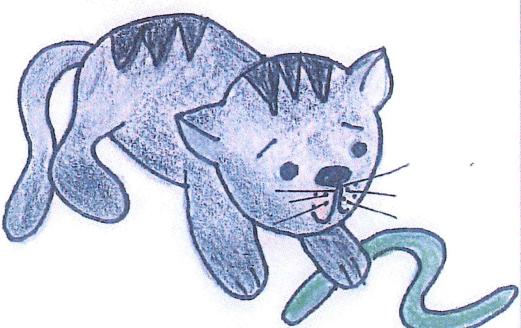
Mama vedie Macka, Macku
ku potoku na vychádzku.

Šepkala im pošušky:
„Umyjem vám kožúšky.“

K Bendová -upravené

Motá mačka motúz,
chytila sa o fúz.
Mňaučí, t'ahá motúzy,
bo sa bojí o fúzy.

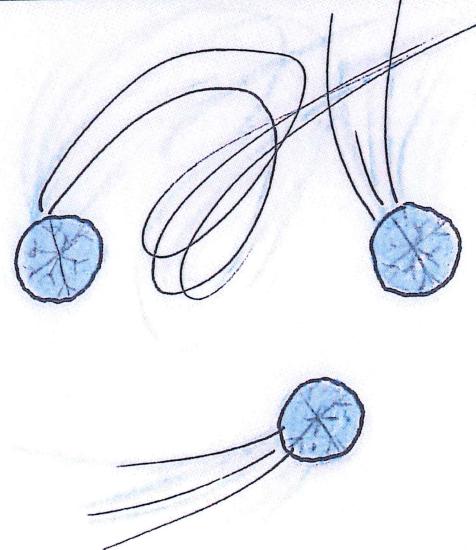
F

Fujavica, fujavica,
líca štípu, pália líca.
Snehuliak sa smeje,
jemu zima nie je.

R. Dobiáš -upravené

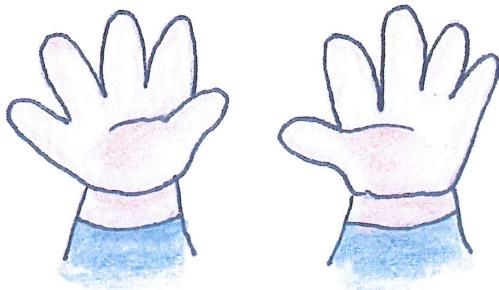

Fiú, fiú, fiú, zimný fujak fúka,
kto sa bojí fujavice,
nech zostane dnušká.
Fiú, fiú, fiú zimný fujak fúka .
Nafúkala fujavica snehu ako
múka.

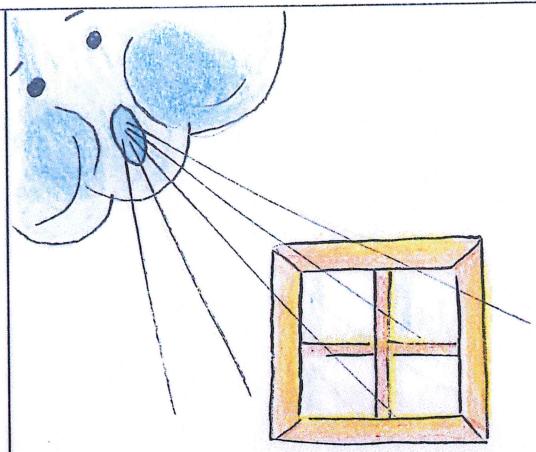
Fifi, fefe, fafa, fofo,
hifi, hefe, hafa, hofo,
foja faja fom,
hoja baba bom.

J. Sabol

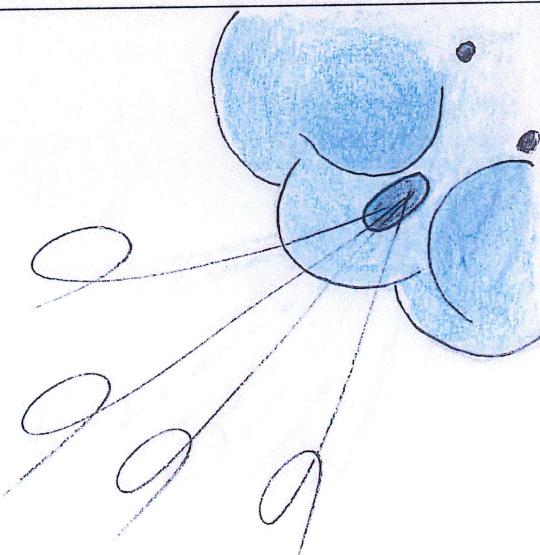

F

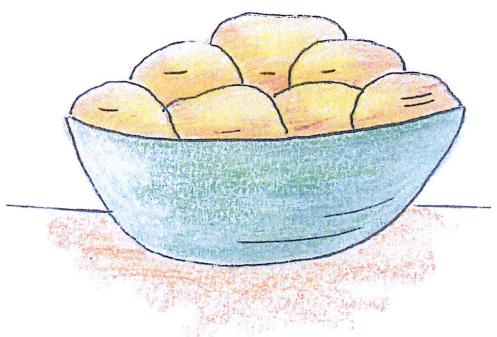
Fučí fujak fí, fí, fí,
do izby nám nafučí.
Popod okná fúka, duje,
veselo si odfukuje.

Fúka, fučí fujavica,
figliar fujak nadul líca.
Fujak zafuč, fúkaj, fuč,
nech je zima už aj fuč!

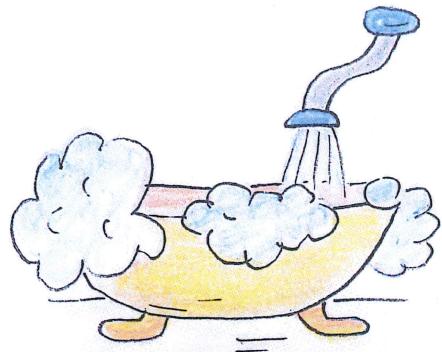

Vonku dujú vánky,
daj nám mamka fánky.
Vonku duje vánok,
Daj nám kopu fánok.

V

Vilo, Vilo podaj vaňu,
vykúpeme malú Evu.
Tu je voda, tu je vaňa,
už je Eva vykúpaná

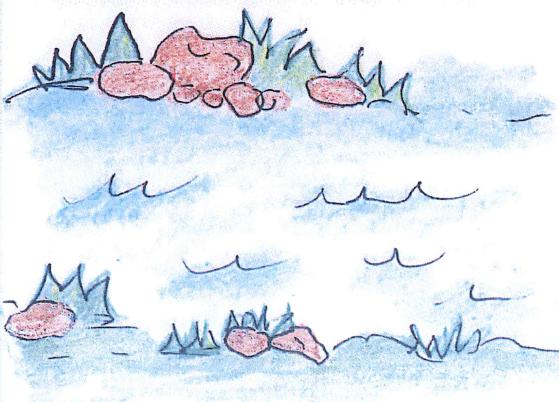
F. Kábele

Váh je voda veliká,
utopí sa motyka,
ale naša Hanka,
pláva ako slamka.

J. Smrek

Gitka Betke povedala,
na potoku voda malá,
na potoku voda plytká,
povedala Betke Gitka.

T

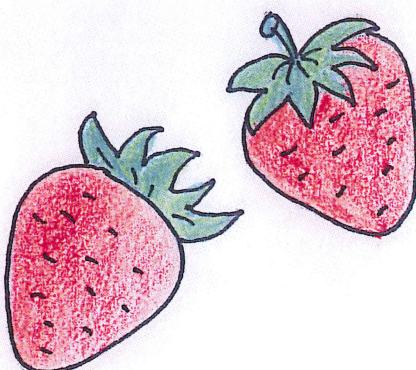
Tu je teta
Alžbeta!
Odkial' volám?
Zo sveta.
Ako sa mám?
Ako tak.
Tu a tam ma hnevá tlak.
To je všetko, Paulína,
od tetušky z Tetína.

D. Hevier

Aha tam sú také hody,
hostia chodia na jahody.
Aha tam sú také nohy,
že vyskočia do oblohy.
Aha tam je taká kniha,
čo v nej na nás huncút číha.

D. Hevier -upravené

Táňa plačky na zem sadla,
do vody jej lopta spadla.
Tíško, Táňa, neplač nie!
Tvoja lopta plávať vie.

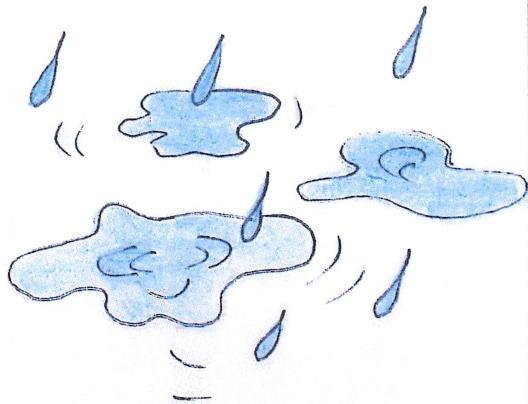
A.Bartová

T

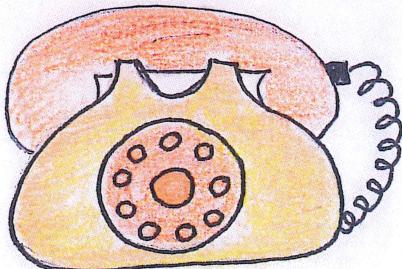
Tak, tak, tak, tak, tak,
je tam veľa mlák.
Vy chod'te však ta-ta,
je tam veľa blata.

J. Turan -upravené

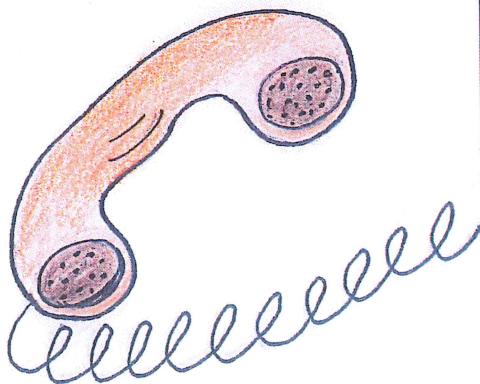
Telefón ja tuto dám,
volám: Kto je, kto je tam?
-Haló, tu je teta!-
-A tu malá Beta!-

F. Kábele

Slúchadlo má
miesto bytu.
Hej, Tutáčik,
Ešte si tu?
Tu-tu-tu-tu,
Tu-tu-tu...

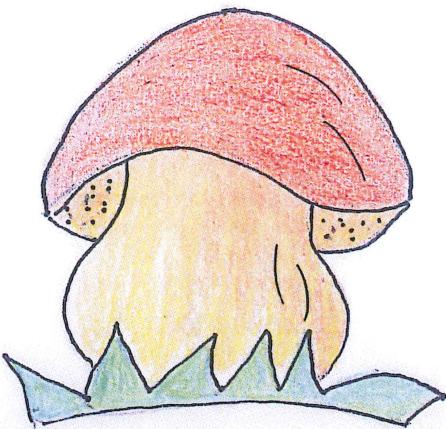
D. Hevier

D

Stojí dubák pod bukom,
s veľkým hnedým klobúkom.
Ked' suseda zdraví,
klobúk nedá z hlavy.

J. Pavlovič

Malý dáždik padá,
Dada pod dub padá.
Dada vidí vtáky,
pod dubom dubáky.

F. Kábele

Dínom-dánom
dínom-dánom
Dodo je dnes veľkým pánom.
Veselý je, váľa duby,
od deduška dostal dudy.

J. Štítnická -upravené

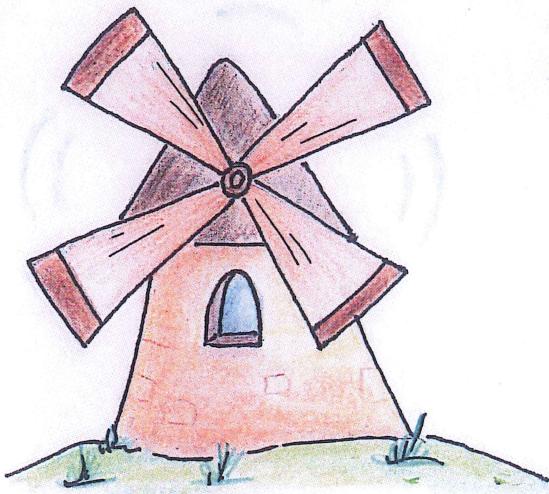
N

Eniki, beniki, kliki bé,
abo, fobo domine.

Nono, nana, num,
aja baja bum.

En ten tíny,
kde sú mlyny ?
Ja som mlyny nevidel.
Ja som videl Nelu,
mlela za odmenu.

Nahlas volaj: „Doma si ? “
Náhle sa Ti ohlási.
Má meno, je bez mena ?
Je to pani ozvena.

Ján Turan - upravené

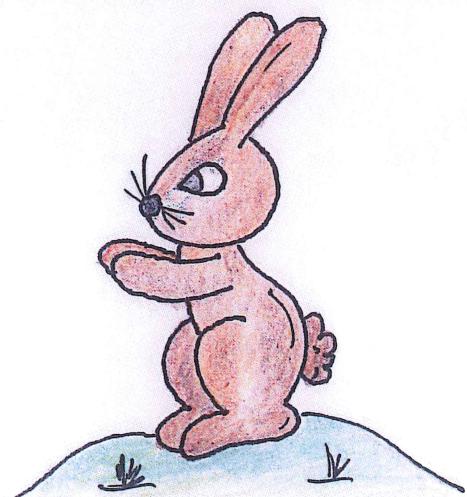

J

Jeden ježko v mláke leží,
pichliačiky, ježie ježí.

Jojká zajko ojojoj,
zjedol som aj obed tvoj.
Ked' si zjedol obed môj,
nepláč potom ojojoj.

Jojká v jame dážďovka,
že jej jama zamoká.
Jojká v jame jež,
vytiahnuť ho bež .

Ondrej Nagaj

K

Kukala kukučka ku-ku-ku-,
kukala ku-ku-ku pri buku.

Kukala a kuká na Katku,
kukavé kukuku dievčatku.

M. Benčaťová

Letí z duba k buku,
letí ponad lúku,
na celý les kuká,
z vysokého buka,
nepozná si deti-
zakuká a letí.

J. Turan -upravené

Klipi, klapi, klapi- klop,
klope dáždik na oblok.
Poleje nám kvietky,
kvitnút' budú všetky.

M. Benčaťová

K

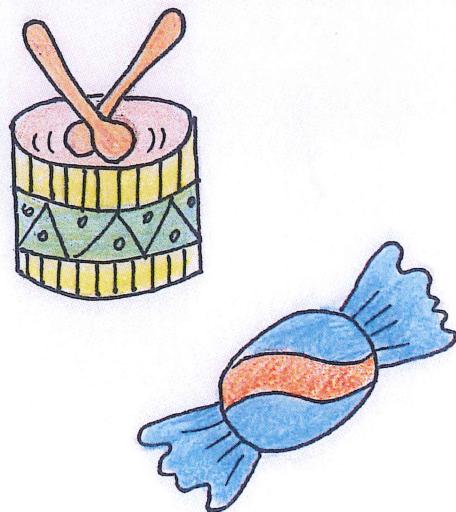
Kubo, Kubko, Jakubko,
kúp si lístok na kupko!
Slnko v lete nie je skúpe,
kopa detí sa tam kúpe.

J. Turan -upravené

Keby Kubo kubom bol,
dal by bubon za bonbón.
Na bonbóne pod dubom,
bubnoval by holubom.

J. Turan

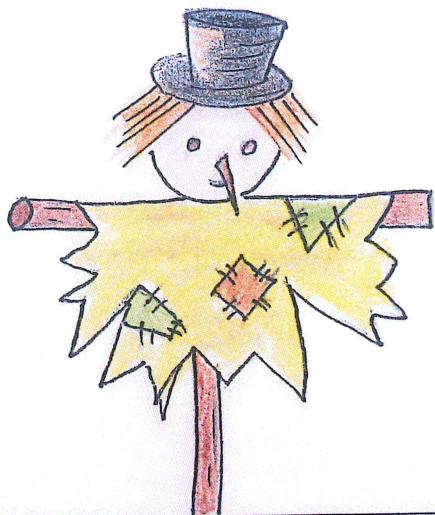
Kúpili sme čokoládu,
kofolu a limonádu,
kokakolu kakao,
Už tam na nás čakalo.

D. Hevier

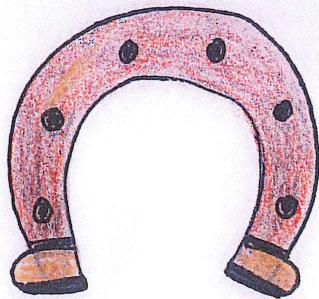

K

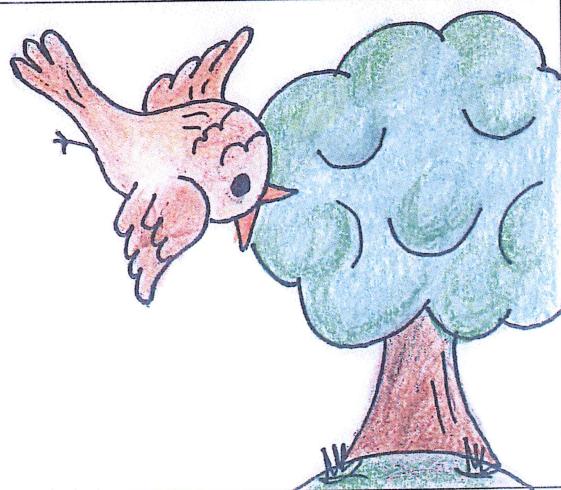
Kto je to ?
Kabát ošklbaný,
úzka košeľa,
gate ako vlani,
klobúk do čela.
Na kopčeku stojí,
kavka sa ho bojí.
(strašiak)

Kujem, kujem podkovičku,
koníkovi na nožičku,
kujem, kujem vesele,
zo železa, z ocele.
(Ľudová)

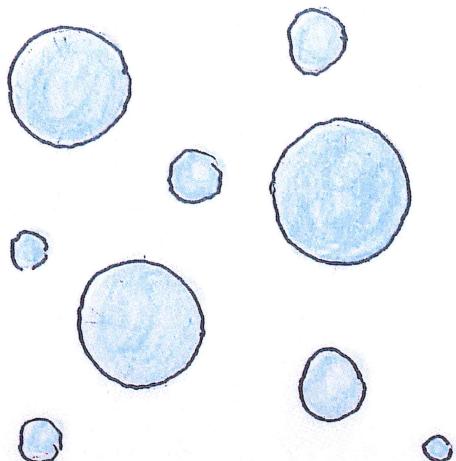

Kukulienka kde si bola,
ked' tá tuhá zima bola.
Hajaja kukuku,
sedela som na buku.
(Ľudová)

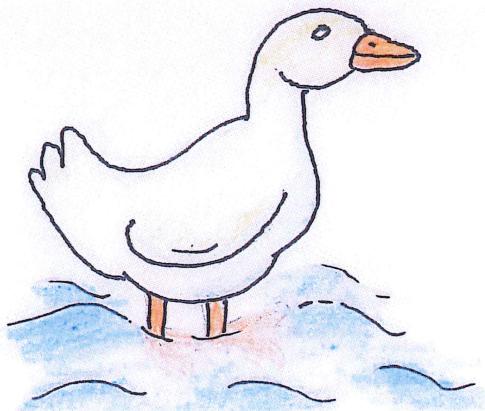
G

Guľuje sa Gabo,
guľuje.
Iba hlúpy Gusto
gul'u je.

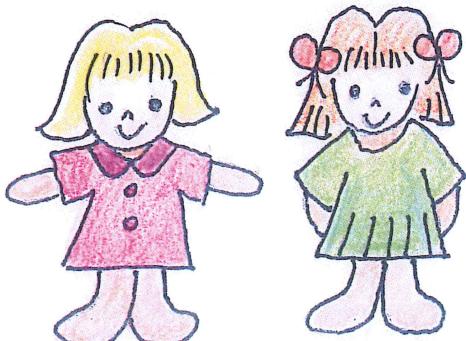
T. Janovic -upravené

Mágam, mágaš ,mága,
gágam, gágaš, gága,
v potoku sa mága.

J. Štítnická -upravené

Dzinu, dzinu,dzinu,dzinu,
išli hudci cez dedinu.
Mali gajdy gajdovali,
všetky dievky tancovali.

(Ľudová)

G

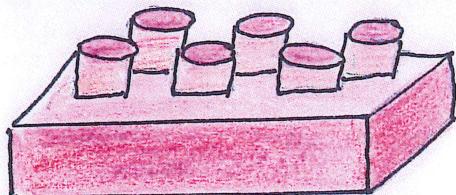
Zmyslela si Agika,
že si guľky spočíta.
Jedna guľka gul'atá,
zgúľala sa do blata,
guli, guli, gul'.

M. Haštová -upravené

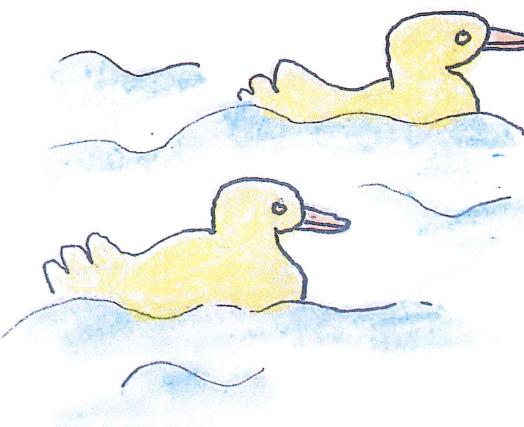
Hugo, Magda, Gita,
každý lego pýta.

D. Hevier

Gabika gúľala guľôčku,
a húsky gágali v potôčku.
Ga-ga-ga-ga-gag,
gúľajme ju spolu tak.

M. Benčaťová

Ď, Č, Ň

Medvede a medvedíky
majú v zime
sladké sníky.

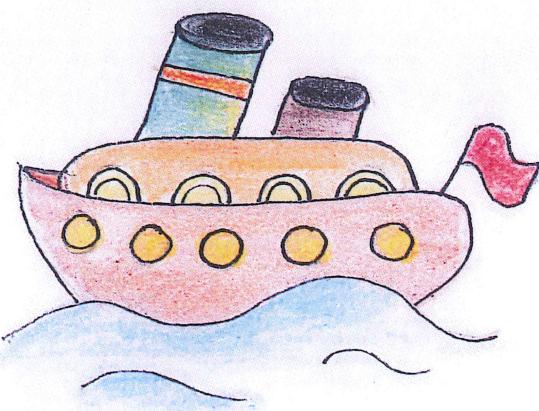
Aj ja mám sny medvedie,
sníva sa mi o mede.

J. Navrátil

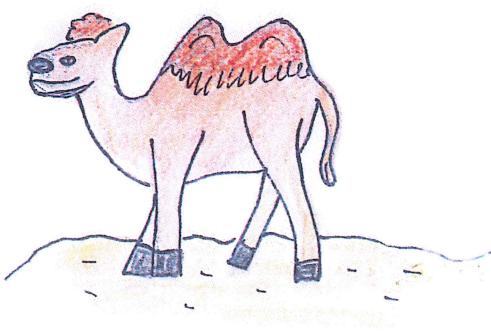
Môj dedo bol
lodivod.
Kde sa mu podela lod'?
Dedo sedí
na sude.
Lodivodom nebude.

D. Hevier -upravené

Ťaviatko sa
ťahá k tete:
„Teta, čo
o svete viete?“

Tíško vzduchne
ťava teta:
„Poznám len púšť,
milé dieťa.“

D. Hevier

Ď, Č, Ň

Náš dedo je
z dediny.

Má na hlave
šediny.

Kde máš, dedo,
hnedy vlas?

Nemám.
Ani jediný.

D. Hevier

Ďobe d'atel', vyďobáva,
na jabloni d'ob, d'ob, d'ob.

Kto v jabloni, kto v nej
býva?

Pod' na chvíľku, pod' von,
pod'!

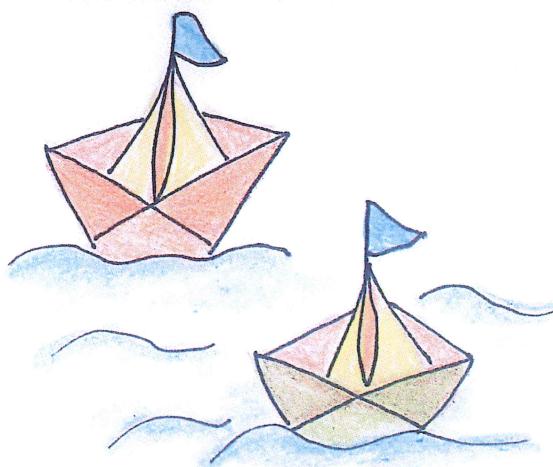
J. Sabol

Dedo dlabe deťom lode,
deti s nimi idú k vode.

Dívajú sa na lode,
čo plávajú po vode.

F. Kábele

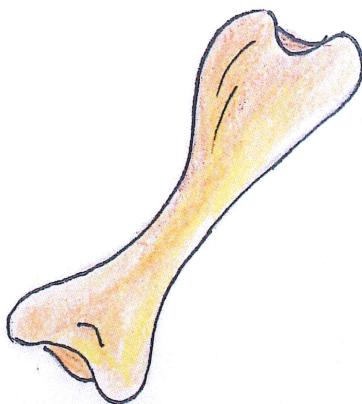

H

Hav, hav, hav ja mám zlost'.
Hav, hav, hav, daj mi kost'.

Nejedol som ešte dnes.
A som hladný ako pes!

K. Bendová

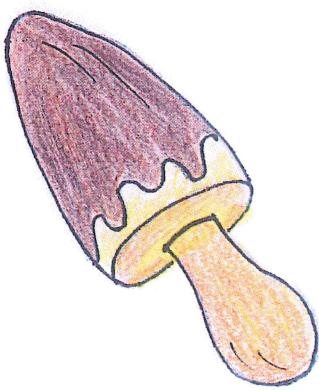
Ha, ha, hi, hi, halabala.
Hanka nahlas halákala.
Havko na ňu havká :
Chyť Hanička havka!

Ľudová

Hneval som sa na Huga,
nechcel mi dať z nanuka.
Kde je nanuk hádajte,
u Huga ho hľadajte.

E. Jamborová — upravené

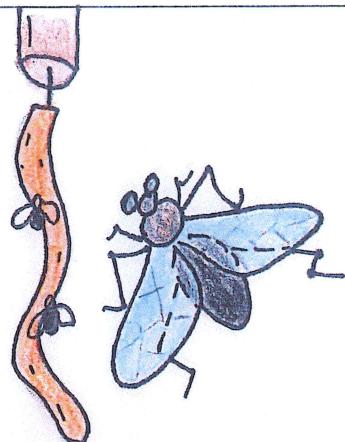

CH

Muchy sem, muchy tam,
všetky vás pochytám.

Čaká na vás lapka,
pani mucholapka.

J. Jakubovec -upravené

Chacha chacha, chichi chichi,
chichoce sa chlapiec tichý.
Pošteklil mi, ichuchú
otec ľavú pazuchu.

F. Kábele

Chystal sa pes na muchu,
chňapol blchu v kožuchu.
Už má blchu v bruchu ,
a na uchu muchu.

J. Smrek

